

Forside

Bacheloroppgave

Studieprogram: Sosiologi - Bachelorstudium

Opptaksår: Høst 2018

Er oppgaven konfidensiell? (skriv X) NEI: JA:

Kan oppgaven benyttes til undervisningsformål (anonymt)? JA: NEI:

Forfatter(e)

Studentnr (6 sifre)	Kandidatnr (4 sifre)	Navn:
250807	4114	Kristian Strand Sætre

Oppgavens tittel:

Fremmedgjøring av arbeid – En teoretisk gjennomgang av sentrale bidrag

Veileder: Ingrid Rusnes

Sammendrag

I denne oppgaven presenterer jeg sosiologiske bidrag om fremmedgjøring fra Karl Marx, Robert Blauner og Arlie Hochschild. Jeg undersøker om klassisk teori på temaet fremmedgjøring av arbeid fremdeles er relevant i det moderne samfunn. Jeg drøfter disse bidragene opp mot Hartmut Rosa sin teori om et akselerasjonssamfunn. Teoriene holder alle en god relevans i samfunnet i dag, men det kan med fordel komme flere bidrag som ser på fremmedgjøring av individer i nyere tid.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	2
Innholdsfortegnelse.....	3
Innledning.....	4
Problemstilling.....	5
Metode.....	6
Teori.....	8
Arbeid.....	8
Avgrensning av begrepet arbeid.....	10
Fremmedgjøring.....	11
Marx.....	11
Objectification.....	12
Estrangement from the process of labor.....	14
Estrangement from our species.....	15
Drøfting av Marx.....	16
Blauner.....	18
Teknologi.....	19
Arbeidsdeling og sosial struktur.....	20
Arbeiderens selvfølelse.....	21
Teknologiens viktighet.....	22
Arlie Russel Hochschild.....	25
The Managed Heart.....	25
Fremmedgjøring av følelser i dag.....	26
Oppsummering.....	28
Konklusjon.....	29
Kilder.....	30

Innledning

Arbeid slik folk flest kjenner til det, er lønnet arbeid som en ofte har for å tjene til livets opphold. Arbeid er i dag en helt sentral faktor i livene våre, om ikke den mest sentrale. Det er derfor svært viktig å aktivt holde et øye med hvordan tilstanden til arbeid er. Vi må følge med på hvordan arbeid står i forhold til mennesker, og gjerne stille spørsmål ved hvordan det er utformet, samt se på hva som kan bli forbedret. Mange tar for gitt at arbeid er noe man skal ha, enten det er fordi man må tjene til livets opphold, eller at man er pliktig til å bidra i samfunnet en lever i. Andre mener kanskje at de må fylle hverdagen med noe fornuftig, der de føler at de er med på noe større enn seg selv.

Ideelt sett skulle gjerne arbeid vært noe man elsket å gjøre, som samfunnet trengte at man gjorde, og som man ble økonomisk kompensert for, slik at man kunne leve komfortabelt i samfunnet en tilhører. I en undersøkelse gjort av Statistisk sentralbyrå i 2020 svarer 88% av nordmenn at de er tilfreds med jobben sin (SSB, 2020). Det tallet synes jeg selv var veldig høyt, og det får meg til å tenke på hva man legger i å være «tilfreds med jobben». Kanskje folk flest ikke har den samme sosiologiske ideologien der man spør seg selv om arbeidet man gjør er selvrealiserende og tilfredsstillende arbeid man selv ønsker å gjøre. Det finnes nok institusjonaliserte forventinger av hva arbeid er, og skal være, og det er ikke sikkert at disse tankene samsvarer med den ideologiske tanken om hva arbeid kan være. En forklaring på at nordmenn flest er fornøyd med arbeidet sitt kan være at de oppfyller faktorene som «job satisfaction» undersøker. Ting som utfordringer, god lønn og variasjon er faktorer som ofte beskriver et godt arbeidsforhold. Slike grunnleggende faktorer for hva man betegner som «godt arbeid» kan også skape et tilfelle av såkalt forventningsteori. Da vil resultatet av aktiviteten arbeid, bli definert av hvilke forventinger man hadde til gitt arbeid. Dette kan ha en begrensende effekt på det å diagnostisere arbeid ettersom de samme forventningene blir reproduisert.

Fremmedgjøring er et begrep som har blitt brukt i diskusjonen om hva arbeid er gjennom tidene. Arbeid har gått fra å være jakt og husbygging for å overleve, til å delta i et samfunn der vi trenger kapitalistiske midler for å sikre posisjonen vår.

I denne oppgaven skal jeg ta for meg tre sentrale bidrag til sosiologien om fremmedgjøring. Det første bidraget er Karl Marx og hans teori om alienation. Etter det skal jeg presentere Robert Blauner og hans teori om hvordan ulike arbeidsforhold i industrien byr på en ulik grad av fremmedgjøring. Til sist ser jeg på Arlie R Hochschild sitt bidrag som omhandler fremmedgjøringen av følelser.

Jeg skal i drøftingen undersøke hva disse bidragene har til felles, og hvorvidt de tjener en hensikt den dag i dag.

Problemstilling

Hvordan har begrepet fremmedgjøring blitt forstått i sosiologisk teori tidligere, og kan man anvende denne forståelsen i dag?

Forskningsspørsmål: Hvor stor er relevansen av disse teoriene?

Avgrensning

Marx er kjent som en av de store sosiologene, og blir omtalt og brukt i de fleste sosiologiske tekster og debatter. For å unngå for mye avsporing og urelatert tekst velger jeg å ikke gå inn på Marx sine tanker om klasse og makt.

Metode

Jeg valgte å skrive en teoretisk drøfting om fremmedgjøring ettersom sentrale bidrag til sosiologien mener at de fleste arbeidere er fremmedgjort til arbeidet de gjør (Marx, Blauner). Arbeid er noe om opptar store deler av livene våre, og det å undersøke forholdet mellom mennesket og arbeid burde være et kontinuerlig oppdrag som det legges stor vekt på. Det føles da verdifullt for meg å undersøke hvilke teorier og forklaringer som eksisterer på begrepet fremmedgjøring. Det å se på eksisterende teori vil kunne si noe om hvorvidt vi er utstyrt til å vurdere fremmedgjøring på et informert og solid grunnlag.

Ulike søk på begrepet fremmedgjøring og alienation både i Google og i Oria har utstyrt meg med en forståelse for hva begrepet betyr, og i hvilke sammenhenger det blir brukt. Begrepet brukes i både psykologien og sosiologien og begrepet betyr det samme i begge fagene.

Jeg begynte med et googlesøk på «Marx» og «alienation» for å danne meg et overblikk over fremmedgjøring. Jeg visste fra før av at Marx var den største bidragsyteren på temaet fremmedgjøring. De fleste resultatene jeg fikk opp omtalte Marx sitt «parisermanuskript» eller «1844 Economic and Philosophical Manuscripts». Det ble mitt utgangspunkt for å forstå og bygge videre på hva fremmedgjøring er. En utfordring i dette søket var at nesten alle tekster som er skrevet om fremmedgjøring tar for seg Marx i liten eller stor grad. Så jeg sorterte mine 28 000 treff til å inneholde Marx som forfatter og satte «Economic and Philosophical Manuscripts» inn som tittel. Her fant jeg kun en bokanmeldelse av teksten jeg søkte etter, så jeg logget meg inn og bestilte boken til biblioteket via Oria.

Robert Blauner var et annet navn som dukket opp i jakten på bidrag om fremmedgjøring. Han fant jeg ved å søke på «Alienation» i Oria, og ble igjen skuffet av mange dårlige treff. Jeg prøvde å begrense søket med å legge inn stikkord som «alienation» og «estrangement» kombinert med Blauner, uten noe særlig hell. Da gikk jeg over på Google Scholar, der jeg etter første søket mitt på «Blauner alienation» fikk opp et sammendrag av boken hans «Alienation and freedom: The factory worker and his industry». Nok en gang logget jeg meg inn i Oria og bestilte boken til biblioteket til UIS.

Til drøftingene ønsket jeg å finne noe som var dagsaktuelt for å knytte teorien jeg hadde opp mot dagens samfunn. Jeg søkte på «fremmedgjøring i dagens samfunn» og fant en

masteroppgave som tok for seg akkurat dette temaet. Fra denne plukket jeg ut Hartmut Rosas teori om akselerasjonssamfunnet, og fant en artikkel skrevet av den samme forfatteren som hadde skrevet masteroppgaven jeg leste. Ettersom jeg brukte en sekundærkilde så kryssjekket jeg informasjonen med en annen artikkel fra Cappelen Damm. Jeg opplevde at Rosas teorier var forklart på en grundig og effektiv måte, og siden jeg kun ønsket å hente ut noen vinkler for drøftingen min, valgte jeg å ikke lese hele boken selv.

Teori

Arbeid

Før jeg går i gang med å se på ulike teoretiske bidrag til begrepet fremmedgjøring, skal jeg ta for meg hva arbeid er. Hvordan arbeid blir forstått, vil være nødvendig for å kunne undersøke hvordan arbeid er fremmedgjort. Marx, som var vitne til industrialiseringen, vil for eksempel ofte tenke på fabrikker når han skildrer arbeid. Det kan være greit å ha i bakhodet når man leser teoriene hans, andre vil kanskje se på arbeid som alt en «må» gjøre, enten det er lønnet eller ulønnet.

Det er viktig å prøve å få en forståelse for hva begrepet «arbeid» faktisk betyr. Skal man undersøke et fenomen så må begrepene man anvender være definerbare og mulig å forstå for alle. Den første tingen å merke seg i jakten på å forstå begrepet, er at arbeid må sees på som et symbol av kulturen til de gitte omgivelsene. Vi kan se på arbeid som en refleksjon av sosial makt i et samfunn, der hvilke kvaliteter og faktorer ved arbeid som blir vektlagt, sier noe om hva samfunnet rundt mener er verdifullt (Grint & Nixon, 2015, s. 6). For eksempel er begrepet «arbeidsledig» et begrep som tilhører svært nyere tid om man ser på tidslinjen til organisert arbeid. Det å være arbeidsledig er ikke bare et beskrivende ord for individet vi snakker om, men det sier også mye om samfunnet og forventningene rundt individet. Arbeid vil alltid være avhengig av hvem som snakker om det, og hvilken bakgrunn vedkommende har (Grint & Nixon, 2015, s. 6).

Hannah Arendt var en tysk filosof som har markert seg som en av de største politiske tenkerne i moderne tid. I hennes mest kjente verk; «Vita Activa» (Arendt, 1958) skriver hun om det som kalles «occupational science», som er forskning på deltakelse og medlemskap i diverse aktiviteter, som for eksempel arbeid. I boken skiller hun mellom begrepene «labor» og «work». Der hun beskriver labor som en aktivitet mennesket må gjøre for å holde seg i live. Grunnleggende ting som å skaffe seg mat, holde seg varm og ha ly faller under det hun kaller for labor (Arendt, 1958, s. 28).

Nancy Harding er en annen sosiolog som skiller mellom labor og work, der labor er oppgavene man har i jobben sin. Work på den ene siden betegner oppgaver og gjøremål på

arbeidsplassen som er med på å skape en selv. Harding kaller labor-oppgavene for «zombiefiserende» og mener at vi faller til et svært primitivt og håpløst nivå av menneskelig dimensjon, der våre behov for å oppleve «work» ikke er tilfredsstillt. Harding argumenterer også at i nyere tid så bruker mennesker «work» for å bygge identiteten sin som menneske, som anerkjennes av våre medmennesker som også har en forståelse av work. Dette igjen mener Harding er problematisk, for bedrifters arbeidsoppgaver er ofte veldig begrensede, så da begrenser arbeidsplassen hvilket menneske du kan være (Nancy Harding, 2013, s. 14-16).

Begrepet «work» beskriver aktiviteten som omhandler den menneskeskapte realiteten, med kultur, menneskeskapte produkter og andre materielle faktorer som vi selv har skapt og tillegger verdi. Arendt legger til at mye av det som skjer under «work» er omdanning av natur, som mange anser å være grunnsteinen til alt arbeid, at natur omdannes under en prosess til noe annet. I det vi bruker naturen for omdannelse mener Arendt at vi driver en destruktiv og krenkende aktivitet mot naturen (Arendt, 1958, s. 103-105).

Arendt har hentet mye inspirasjon fra Marx når det kommer til filosofisk tenkning og ståsted, hun er en kritisk tenker, men forsøker å levere svar og uttaler seg mer som en forsker av adferd, enn en sosiologisk kritiker. En av tingene de har til felles troen på en slags metabolisme mellom mennesket og naturen. Denne metabolismen peker på det å ta ressurser fra naturen og omdanne de til noe som er nyttig for mennesket, og som kan puttes ut i verden igjen, og gjennom dette mener Arendt at mennesker kan finne lykke (Arendt, 1958, s. 103-105). Prosessen for omdannelse av natur resulterer altså ikke kun i et produkt, men også lykke som menneskene som arbeider kan oppleve. Sett fra naturens ståsted er altså arbeid krenkende og inngripende, men fra produksjonen og menneskets ståsted så er arbeid måten vi kan behandle naturen på og skape noe nytt og givende (Arendt, 1958, s. 101-109)

Arendt stiller seg også kritisk til Marx, blant annet ved å kritisere fokuset hans på produktivt lønnet arbeid som den «ene» og eneste formen for arbeid. Ulønnet arbeid som huslig arbeid er noe Marx ikke fokuserte på, Arendt, som kvinne, var opptatt av dette og boken hennes *Vita Activa* kan sees på som en kritikk av Marx i den forstand at han mangler et feministisk perspektiv (Jansson & Wagman, 2017, s. 290-301).

Som Arendt er inne på når hun bruker begrepene labor og work, så ser vi at det er svært vanskelig å trekke tydelige linjer for hva arbeid er. Hva man velger å inkludere under

begrepet arbeid, vil variere fra ulike samfunn og kulturer. Hvis alt vi gjør i det vi omdanner naturen for å livnære oss er arbeid, så ville sosiologien om arbeid være sosiologien om alt. Dette tjener ikke noe formål og det blir nødvendig med en avgrensning for å kunne ha en konstruktiv samtale om hva arbeid egentlig er (Grint & Nixon, 2015, s. 7-8)

Grint & Nixon lander nokså nærme Arendts tanker om inndelingen av arbeid inn i work og labor. De foreslår at arbeid er det motsatte av «leisure» eller fritid, noe som riktignok reiser spørsmålet om hva som faller under fritid og ikke, men vi kan anta at fritid er tiden du selv disponerer, som ikke er lønnsarbeid. De vurderer også om oppgaver som vi ikke ønsker å gjøre, men som vi må gjøre, faller under arbeid eller ikke. Barneoppdragelse, husarbeid og lignende er noe mange ser på som krevende og uønsket, men vi kan ikke plassere disse oppgavene under begrepet arbeid i den sammenhengen vi ønsker å se på (Grint & Nixon, 2015, s. 9-11).

Avgrensning av begrepet arbeid

I denne oppgaven vil begrepet arbeid vise til lønnet arbeid. Det er i denne kapitalistiske arbeidssfæren vi finner selve innmaten til mye av diskusjonen rundt fremmedgjøring av arbeid. Jeg velger derfor å unnlate det Arendt ville kalt for labor, der man finner de mest primitive oppgaver; spise, oppdra barn, holde oss varme og lignende.

Fremmedgjøring

Marx

Begrepet fremmedgjøring gjorde sitt sosiologiske inntog ved slutten på 1700tallet ved Hegel og hegelianismen. Her betegnet begrepet menneskers søken etter sin egen essens. For Hegel var fremmedgjøring betegnelsen på at mennesker hadde mistet sin egen bevissthet om hva de var, de var oppslukt i den objektive verden. Hegel mente at løsningen på denne fremmedgjøringen var gradvis selvopdagelse, der endelig møte med den menneskelige essens skjedde ved historiens ende (Fjeld, 2020). Marx sin tolking av begrepet var riktig nok en mindre idealistisk tolking, og han tolket begrepet med bakgrunnen i sin kritiske sosiologi som han er så kjent for. Marx mente at begrepet trengte et mer solid fotfeste som hadde sitt grunnlag fra materialistiske forhold som faktisk fantes (Andersen & Kaspersen, 2013, s. 40-41).

I det kapitlet som tar for seg Marx sin teori, så vil begrepet «arbeid» betegne det uønskede lønnede arbeidet, som han mente kapitalismen førte med seg. Arbeid kunne også være en måte å dyrke seg selv på for Marx, men ikke i kapitalismen.

Jeg skal nå presentere Marx sine tre grunner til at vi mennesker blir fremmedgjort gjennom arbeidet vårt.

Objectification

I det som blir kalt for «parisermanuskriptene» fra 1844, skriver Marx om «estranged labor»;

On the basis of political economy itself, in its own words, we have shown that the worker sinks to the level of a commodity and becomes indeed the most wretched of commodities; that the wretchedness of the worker is in inverse proportion to the power and magnitude of his production... (Marx, 1961, s. 67)

Marx argumenterer her at gjennom kapitalismen og den politiske økonomien så har arbeideren selv blitt til en vare. Arbeidere selger ikke lengre et produkt de selv har skapt, men de selger tiden sin, ettersom det er de som er produktet i denne konkurranseøkonomien. Marx skriver at forholdet mellom arbeiderne og verdien av varene de produserer er omvendt proporsjonel. Jo mer de produserer i volum og verdi, jo mindre er arbeideren selv verdt. Produktet som arbeideren skaper har en verdi i seg selv, som ikke er avhengig av arbeideren som produserte varen (Marx, 1961, s. 68-71). Arbeid under kapitalismen svarer sjeldent til Marx sitt ideal for arbeid; med at mennesker i form av et arbeidende vesen kan realisere seg selv. Istedenfor er resultatet av arbeid at produktet blir realisert til fordel for kapitalisten (Marx, 1961, s. 28-29).

Objektivering finner vi også hos andre sosiologer, blant annet George Simmel. Han påpekte hvordan penger gikk fra å være et middel for å nå målene sine, til å bli det faktiske målet i seg selv. Simmel brukte ordet «blasert» for å beskrive prosessen der vi mennesker mister perspektivet på hva som er viktig og tillegger ting som for eksempel penger en hellig verdi som kun er skapt av oss selv (Andersen & Kaspersen, 2013, s. 135-136).

Mennesket som art skiller seg fra andre arter ved at vi selv produserer verden vi ønsker å leve i, der vi fyller den med produkter, regler og handlingsmønstre. Det er i denne skapte verdenen at vi mennesker kan omdanne natur til noe nyttig for oss som igjen kan realisere vårt potensial som mennesker (Grint & Nixon, 2015, s. 74-75). I denne tanken om selvrealisering og skapelsen av «arbeidsverdenen» springer kritikken av kapitalismen ut. Velstående mennesker med eiendom og kontroll over produksjonsmidlene som holder arbeidere på lavest mulig lønn som skal skape gjensidig avhengighet for hverandre (Marx, 1961, s. 20-23).

En annen grunnleggende faktor for at arbeid kan bli fremmedgjort, er at arbeideren er avhengig av å arbeide. Marx tar for seg dette i det første manuskriptet der han skriver om «wages of labor». Her er hovedpoenget at kapitalisten som eier land og midler stiller sterkere enn arbeidstakeren som ikke gjør det. Hadde arbeideren tjent for mye kunne arbeiderens avhengighet av kapitalisten forsvunnet, og arbeideren hadde ikke lengre trengt å selge arbeidskraften sin (Marx, 1961, s. 21-22). Selv om mange vil tenke at dette er svært utnyttende og hensynsløst, så forklarer Marx at når arbeidskraft allerede er en vare med tilbud og etterspørsel, så kan de med en lønn til å overleve se seg heldige når tilbudet av arbeidere er større enn etterspørselen. Da tvinges mennesker ut i sult og nød (Marx, 1961, s. 25).

Marx skriver i kapitlet «Estranged labour» hvordan prosessen bak fremmedgjøringen på arbeidsplassen vokser frem. Han begynner med å se på hvordan skylden ikke ligger på selve arbeideren. Uansett hvor mye og hardt en jobber, så blir resultatet av den innsatsen kun omgjort til høyere profitt for eieren av bedriften, som igjen styrker kapitalismen, og svekker verdien av arbeideren i forhold til bedriften som nå har enda mer makt og penger. Dette faktumet sier Marx igjen kun beviser at produktet som arbeideren skaper er noe som står for seg selv, uavhengig av han som skapte det. Dette kaller han for «objectification of labor». Han argumentere også at arbeid i seg selv gjennomgår en slags «objectification» der det å ha et arbeid blir en ting i seg selv, som en må anstrenge seg for å få. Marx bruker gud som eksempel for å skildre hvordan arbeidssfæren og den menneskeskapte verden av ting blir verdsatt. Han sier at jo mer tillit og innsats en legger til gud, jo mindre legger en i seg selv. Det mener han også forekommer på arbeidsplassen, jo mer innsats og arbeid en legger i jobben sin, jo mer hengiven blir en til et produkt som ikke tilhører en selv (Marx, 1961, s. 70-71).

Estrangement from the process of labor

Marx stiller spørsmålet om hvordan vi kan være fremmedgjorte ovenfor produktet av arbeidet vårt, uten å selv ha gjort oss til en «fremmed» i prosessen? Med andre ord viser han til at objectification eller «tingliggjøringen» av produktet ikke er den eneste fremmedgjøringsprosessen som skjer. For at tingliggjøringen skal finne sted så må arbeidet i seg selv være fremmedgjort, hvis ikke hadde produktet som arbeidet resulterte i, ikke vært fremmedgjort (Marx, 1961, s. 72).

Hvilke prosesser og mønstre er det som gjør at et menneske som arbeider, blir fremmedgjort fra seg selv? Det første steget i å bli fremmedgjort fra seg selv er det å ha en jobb. Marx sier at arbeid tilhører ikke menneskets grunnleggende behov. Da blir det å arbeide ofte noe som er uønsket, og innskrenkende både fysisk og mentalt. Man tvinger seg selv til å oppholde seg på en plass man ikke ønsker å være, samt å gjøre ting man skulle ønske man slapp. Disse negative handlingene gjør at arbeidsplassen forbindes med å være det motsatte av fri. Det å være hjemme, eller å ikke være på arbeid blir den ønskede situasjonen som en lengter etter. Det å arbeide er altså ikke lengre frivillig, men tvunget, det er noe man må gjøre for å sikre seg selv økonomisk utenfor arbeidet (Marx, 1961, s. 72-73).

Arbeidets fremmedgjorte art blir klart synlig når en ikke må arbeide, da skyr man arbeid som pesten, mener Marx. Marx gjentar også noe av det som han snakker om i tingliggjøringen av produktet en produserer, ved at det tilhører noen andre. På samme måte som produktet en lager tilhører noen andre, så går mennesket til en arbeidsplass der en selv hører til noen andre i det antallet timer en arbeider. Det som er den menneskeskapte verdenen av ting blir i fremmedgjort forstand den mest dyriske, samtidig så blir det som vi har til felles med andre arter til det eneste vi finner menneskelige igjen; å spise, drikke og reprodusere (Marx, 1961, s. 70-73).

Estrangement from our species

Det tredje aspektet ved fremmedgjøring for Marx er hvordan mennesket avkobler seg selv fra den menneskelige «artsnaturen» (Marx, 1961, s. 74-75). Marx mener at arbeid er den aktiviteten som er unik for mennesker, og som gjør at vi kan realisere oss selv ved å yte godt kreativt arbeid som vi selv lengter etter. Tross Marx sitt kritiske syn på hvordan arbeid var i kapitalismen, var idealet hans i tanken om kommunismen at arbeid var den selvoppfyllende menneskelige aktiviteten som han og Hegel mente at det skulle, og kunne være (Grint & Nixon, 2015, s. 19).

Mens andre arter handler instinktivt og i tråd med naturen, så er mennesker et mer bevisst vesen, som danner sin egen verden av «life activity». Vi ønsker å bruke naturen og våre kreative evner til å forme et produkt som er et resultat av oss selv. Men arbeid sånn Marx ser det tilbyr sjeldent ikke denne muligheten. Istedenfor å oppfylle denne «life activity» som Marx kaller det, så frasier vi oss muligheten, og ender opp med å gjøre noe vi ikke ønsker å gjøre, eller som selve menneskets natur hadde ønsket at vi gjorde. Her bruker Marx andre arter for å vise at mennesket er den eneste arten som nekter seg selv å oppfylle selve «meningen» med livet til arten vår. I det vi søker å utføre det som hører til, og gjør arten vår unik, så blir vi fremmedgjorte fra vår egen art ved at arbeidet som vi gjør er fremmedgjort. Vi skaper distanse til denne menneskelige-arts aktiviteten som vi selv har skapt, og gjør tilfredsstillende arbeid til noe som nesten er umulig å oppnå (Marx, 1961, s. 74-77).

Drøfting av Marx

I denne drøftingen av Marx sin teori tar jeg utgangspunkt i den vestlige verden når jeg snakker om dagens tilstander for arbeid og kapitalisme.

Det er ingen tvil om at Marx hadde lite til overs for kapitalismen og dens arbeidsform. Han er som kjent en av de største sosiologiske kritikerne, og bød på mer kritikk enn løsninger og optimisme. Hans krasse og dystre syn på kapitalismen fører med seg lite annet enn konstante nederlag for mennesket som art generelt, og ingen ende skulle det ta før verdens arbeidere samlet seg og styrtet kapitalismen og innledet kommunismen. Vi vet i dag at dette aldri skjedde, vi lever fortsatt i kapitalistiske samfunn, og tanken om kommunisme fremstår som en utopisk tanke som ikke lar seg gjennomføre i den virkelige verden. Når det er sagt så kan vi ikke si at forholdene Marx skildret, og forholdene vi har i dag, er de samme. Den største forskjellen er at arbeidere er organiserte, og kan sammen stille krav til hva de trenger i arbeidet sitt (til en viss grad). Senere skal jeg også snakke om teknologien. Teknologiske endringer er også en viktig faktor i at arbeidsforhold har endret seg.

Teknologisk og industriell fremgang har sørget for at Marx sin kull-skuflende og hardt undertrykte arbeider i stor grad er historie. I mange yrker der mennesker tidligere var hardtarbeidende verktøy, har maskiner tatt over, og de ansatte har mindre fysisk krevende jobber, som å overse maskineriet og lignende. Dette betyr ikke at Marx sine teorier nødvendigvis er utdaterte, ettersom fremmedgjøringens art ikke er ankret til faktorer som var unike for industrialismen på 1800tallet. Endringer er relative, og med en fornyet industri, så er også menneskene som arbeider i denne industrien et annet enn det mennesket Marx skildret.

Marx er veldig bestemt på at arbeid i kapitalismen er utelukkende en dårlig form for arbeid. Vi mennesker har selv skapt en verden av «life activity» og har på et vis fanget oss selv i en materialistisk og begrensende form for eksistens der det er nødvendig å jobbe for å ha en «komfortabel» tilhørighet. Det er vanskelig å nekte for at han har rett i at vi har lite valg når det kommer til å jobbe eller ei, for å høre til verden slik vi alle kjenner den. De færreste av oss ønsker å leve i den utopiske kommunismen der alle grenser er flytende, og du kan være fisker om morgenen og jeger eller bonde om kvelden.

En av de mest verdifulle tingene vi kan ta med oss videre fra Marx sin teori om fremmedgjøring, er spørsmålet om arbeid inneholder muligheten til å realisere seg selv. Det å gjennom arbeid bygge seg selv som et komplett menneske, med talenter, erfaringer og en givende karriere er et ideal som jeg synes er fint å ha. Man blir fort et offer for samfunnets forventinger om hva arbeid er, og forventningsteorien som forteller oss at arbeid skal være sånn og sånn, får oss kanskje til å litt for lett godta at arbeid den dag i dag er «bra» arbeid. Det vil alltid være viktig å stille spørsmål og fortsette å være kritisk til hvilke idealer og standarder vi har for arbeid.

Blauner

Robert Blauner er en annen sosiolog som har bidratt på temaet om fremmedgjøring. Han har skrevet boken «Alienation and Freedom, The Factory Worker and His Industry» (1964) der han studerer forholdet mellom teknologi, sosial struktur og personlige oppfatninger. Han har selv fem års erfaring fra fabrikkindustrien som en samlebåndsarbeider for en fabrikk som lagte kjøretøy for gårdsbruk (BerkeleySociology, 2016). For Blauner er fremmedgjøring bestående av flere faktorer som alle stammer fra å ikke ha kontroll over arbeidsprosessen som en deltar i. Maktesløshet, følelsen av meningsløshet, isolasjon og avstand fra ens ekte selv er de fire faktorene Blauner drar opp som viktigst i å undersøke hva som skaper fremmedgjøringen (Blauner, 1964, s. 15-16). Materialet Blauner anvender i studiet sitt er basert på industriarbeidere fra trykkeri, tekstilprodusenter, bilfabrikker og automatiserte kjemikaliefabrikker.

Blauner, som de fleste andre sosiologer på 1900 tallet anerkjente Marx sine teorier om fremmedgjøring og innvirkningen kapitalismens form for industri hadde på mennesket som vesen (Blauner, 1964, s. 1-4). Der Blauner skiller seg fra Marx og gjerne andre bidrag er at han mener at disse teoretiske utredningene tjener et snevert formål. Han argumenterer at ofte er diskusjonen om fremmedgjøring for partisk, der den ene siden sverger til Marx og hans sterke kritikk av kapitalistisk industri. På den andre siden har vi personer som viser til forskning, som viser at arbeidere flest er «moderat tilfreds» med arbeidet sitt. Blauner kritiserer også Marx med at utgangspunktet hans var å betrakte industrialisert fabrikkarbeid i kapitalismen mot den tidligere føydalistiske og sosialistiske måten å drive arbeid på. Blauner mener det må fokuseres mer på de forskjellige relasjonene mellom arbeidere og systemet til kapitalistisk industriarbeid. Han anerkjenner at mye av denne kritikken har blitt mulig ved hjelp av tid, og at endringer har skjedd som har styrket arbeiderens rettigheter i fabrikkene (Blauner, 1964, s. 2-4).

Teknologi

Blauners bidrag til sosiologien om fremmedgjøring er et mer empirisk bidrag enn Marx sitt. Han ønsker å avdekke likheter og forskjeller mellom ulike industrier for å se hvordan fremmedgjøringen tar form og innvirker på arbeiderne. En av de sentrale faktorene i dette arbeidet er å undersøke teknologien i ulike bransjer og bedrifter. Det er nemlig teknologien som utgjør den største effekten i at industrier skiller seg fra hverandre (Blauner, 1964, s. 6).

Blauner påpeker at ofte er typen teknologi som blir brukt en direkte konsekvens av hvilke produkt som blir produsert. Noen avanserte og gjerne unike produkter vil kreve en mer kreativ og individuell prosess for å bli skapt. Da vil gjerne mer av arbeidet bli gjort manuelt av arbeidere, istedenfor store masseproduserende samlebånd (Blauner, 1964, s. 6).

De ulike bransjene av industriarbeid Blauner studerte, hadde alle forskjellige typer teknologi.

Trykkeriene var preget av unike produkter og stort behov for endring og fleksibilitet når noe skulle produseres, så her var det lite standardisering og automasjon. Denne typen bedriftsteknologi kalte Blauner for «craft technology». Her har arbeidere både spillerom og ansvar for å sørge for at produktet blir sånn som det skal (Blauner, 1964, s. 7).

Tekstilindustrien er mer standardisert og krever ikke særlig mye kreativitet eller variasjon. Dette gjør at de ansatte stort sett overvåker maskinene som produserer selve produktet. Dette betegner Blauner som «machine-tending technology» (Blauner, 1964, s. 7).

Bilfabrikkene er ofte kjennetegnet med ekstrem arbeidsdeling der hver ansatt har sin lille plass på samlebåndet der de for eksempel monterer en del, før bilen går videre til nestemann. Dette kaller han for «assembly-line technology» (Blauner, 1964, s. 7).

Sist finner vi det han kaller for «continuous-process production». Dette er teknologi der alt arbeidet er automatisert og blir utført av maskiner. Dette finner vi kjemikalieindustrien, der arbeidernes oppgaver er ofte å sitte i kontrollrom og se på målinger, samt drive reparasjon på maskineri (Blauner, 1964, s. 7).

Disse fire formene for teknologi på arbeidsplassen er Blauners eksempler for å illustrere en mer mekanisert og automatisert industri. Blauner skriver at han studerer disse fire industriene

som en slags stigende kurve som begynner på trykkeriet, og blir mer og mer mekanisert til en havner i kjemikaliefabrikken der arbeiderens jobb er nesten utelukkende og vedlikeholde maskinene som produserer det faktiske produktet (Blauner, 1964, s. 5-8). Blauner understreker også relevansen og viktigheten av å studere teknologien og utviklingen dens i det vi søker å forstå fremmedgjøring og karakteren til arbeid (spesielt i industrier dominert av såkalte «blåsniipparbeidere»). Hvordan teknologien begrenser handlingsrommet til mennesket i arbeid, utgjør den største faktoren i maktesløsheten og frihetsberøvelsen som er kjennetegn i fremmedgjøringen av arbeid (Blauner, 1964, s. 8).

Arbeidsdeling og sosial struktur

Blauner understreker at selv om teknologien til en bedrift dikterer hvilke rammer som rår i form av handlingsrom og oppgaver for de ansatte, så er ikke organisasjonsformen determinert av teknologien. I kreative yrker der de ansatte har et stort personlig bidrag til produktet som trykkeriet, er det ikke hensiktsmessig at bedriftseieren eller andre ledere griper inn i hvordan arbeidet utføres, ettersom det krever ferdigheter og kunnskap for å kunne utføre arbeidet (Blauner, 1964, s. 9). Ved en bilfabrikk derimot, vil ledelsen kunne gjøre mer inngripende tiltak som de gjerne gjør for å øke effektivitet. Ettersom de typiske samlebånd industriene er preget av stor arbeidsdeling som inneholder svært ensidige og simple oppgaver, så vil arbeidet fortsatt kunne utføres på en like god måte, om ikke bedre, sett fra eierens perspektiv. På gulvet i fabrikk derimot fører slike systemer til at de ansatte mangler et sosialt samhold, de føler seg maktesløse og arbeidet er generelt svært lite givende (Blauner, 1964, s. 9-10).

Arbeidsdelingen er sentral for Blauner når han ser på forholdet arbeideren har til produktet som produseres. Han bruker et tenkt avistrykkeri som eksempel, der det gjerne er en relativ høy arbeidsdeling til å være en bedrift innenfor trykkerikategorien (Blauner, 1964, s. 45). Selv om arbeidsleingen er høy her, med journalister som samler stoff, mennesker som putter stoffet på sider, og folk som klargjør pressene til masseproduksjon av klart produkt, så kan alle parter i arbeidsprosessen identifisere sitt bidrag i sluttproduktet. Dette mener Blauner er sentralt i å føle på en tilfredshet med arbeidet en utfører. For å illustrere dette tar han bilfabrikkene som

har minst grad av ferdighetsfulle bidrag. Her vil en arbeider kunne se en bil på gaten som har kommet fra sin fabrikk, men han vil ikke kunne dra kjennskap på om hans hender var med på å skape denne bilen. Produktene er identiske, kanskje noen på et annet skift satte på den gitte delen som er hans oppgave å montere (Blauner, 1964, s. 47-48)

Arbeiderens selvfølelse

Hvordan du har det personlig når du jobber, er viktig for å unngå fremmedgjøring i eget arbeid. Blauner trekker frem kontroll og innflytelse, selvuttrykk og selvsikkerhet, som viktige faktorer for at du skal være fornøyd og tilpass på arbeidsplassen din. Disse faktorene trues ofte av oppskalerende industrier som søker å effektivisere og vokse (Blauner, 1964, s. 51-52).

Som nevnt tidligere så er en ferdighetsdrevet industri som trykkeriet relativt skjermet for en rekke fremmedgjøringsprosesser som andre industrier er utsatt for. Bedrifter med kjennetegn som kontroll og innflytelse, samt en sentral kreativ rolle i selve prosessen, vil skape arbeid som er selvrealiserende og som gir et uttrykk som representerer arbeideren.

Blauner drar frem fire kvaliteter som stiller seg i kontrast av fremmedgjort arbeid.

(Forutsetning for bra arbeid)

- Den første er at arbeidet vil være noe som oppleves som en naturlig del av deg selv. Det å arbeide føles som en selvoppfyllende handling som ikke er ensformig og uønsket.
- For det andre så er arbeidet utfordrende nok til at du får brukt ferdighetene dine, samtidig som du har muligheten for å utvikle deg og lære nye ting.
- Det tredje er at arbeidet blir betraktet som noe givende i seg selv, der ulike oppnåelser innenfor arbeidsplassen er belønninger som verdsettes, i motsetning til i andre bransjer der gjerne lønn for å sikre fremtiden sin er den eneste motivator og belønning.
- Den fjerde og siste kvaliteten er at arbeidet ditt blir en viktig og positiv del av din personlige identitet. Det er noe du bærer med deg med stolthet og som beriker livet ditt istedenfor å gjøre det miserabelt (Blauner, 1964, s.51).

Disse kvalitetene som Blauner sier kjennetegner en god arbeidsplass finner han empirisk støtte for. I en undersøkelse gjort av Elmo Roper i 1947, som ble gjort på 3000 blåsnipparbeidere fra forskjellige industrier kommer det frem at jo høyere nivået av fokus og oppmerksomhet arbeidet krever, jo større er opplevelsen av å være tilfreds og fornøyd med arbeidet sitt (Blauner, 1964, s. 11). Til kontrast så svarer de arbeiderene som vi ofte finner i bilindustrien, at de uten problemer kan arbeide samtidig som tankene deres er et helt annet sted. Disse arbeiderene scorer dårligst på hvor godt de trives i bedriften sin (Blauner, 1964, s. 51-53).

Teknologiens viktighet

Blauners forskning på fremmedgjøringen er en empirisk forskning som undersøker ulike industrier innenfor verden av arbeid. Han tar ikke den samme posisjonen som Marx ved å stille spørsmål til selve aktiviteten arbeid. Personlig synes jeg at dette oppleves mer jordnært i det å søke etter hvorfor arbeid fremmedgjøres for mennesker. Arbeid er en såpass stor del av verden vi lever i, at et forsøk på å redefinere hvordan verden skulle ha sett ut uten det blir litt for fjernt. Blauner studerer heller i hvilken grad ulike arbeidsplasser med ulike former for arbeid opplever fremmedgjøring eller tilfredshet, og i hvilken grad.

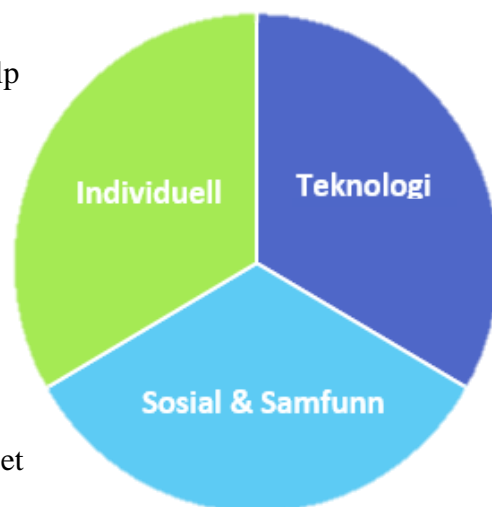
Det interessante med Blauner er hans fokus på det teknologiske, og hvordan våre menneskelige behov blir møtt i ulike former for arbeid. Teknologien er også et kritikkpunkt vi kan tenke oss mot Marx, som er veldig generaliserende på hele begrepet «arbeid». Noen industrier og områder vil være mer utsatte enn andre, og noen industrier vil ha svært lite teknologi, for eksempel sosialt arbeid med mennesker. Til Marx sitt forsvar var nok ikke sosialt arbeid like utbredt som det har blitt i nyere tid. Men en del industrier opplever svært lite teknologiske endringer.

Blauners fokus på teknologien er noe som er like aktuelt i dag, om ikke mer aktuelt. Teknologien har også en dualitet når det kommer til å undersøke fremmedgjøring. På den ene siden lar teknologi oss skape nye muligheter og bedre industrier som tidligere var preget av tungt fysisk arbeid som mennesker måtte gjøre. For eksempel i bilfabrikkene som Blauner

skildrer som den mest fremmedgjorte industrien. I bilindustrien har automasjon og robotarmer tatt over store deler av det tidligere samlebåndsarbeidet.

På den andre siden kan vi tenke oss at teknologien og dens enorme vekst fører med seg store problemer for arbeid slik vi kjenner det. Hartmut Rosa er en sosiolog som har studert hvordan teknologiens raske utvikling kan gjøre at vi mennesker ikke klarer å henge med. Hvis vi går tilbake til Blauner og Marx sine tanker om at arbeid ideelt sett kan være en arena der man gror og utvikler ferdigheter i arbeidsprosessen, så kjennetegner slikt arbeid både for Marx og Blauner at det er noe kreativt og eget, og at man kontrollerer arbeidsprosessen selv. Rosas teori har som grunntanke at nesten alle faktorer ved moderne liv akselererer i et tempo som gjør at vi mennesker sliter med å holde følge. Vi blir riktig nok med enten vi vil eller ikke, men at vi ikke finner fred, eller blir tilpass i et samfunn som endrer seg så fort som det gjør.

Rosas tre former for akselerasjon er **Teknologi**, **sosial** og **individuell akselerasjon**. Den teknologiske akselerasjonen kjennetegnes spesielt av hastigheten vi mennesker kan kommunisere på ved hjelp av internett. En kan samhandle med alt og alle i løpet av sekunder via internettet, og dette påvirker mange arbeidsplasser enormt mye. Det at teknologien i moderne samfunn har mye større kapasitet enn hva vi mennesker klarer å benytte oss av gjør nok at vi alltid kan gjøre ting bedre og fortere (Jacobsen, s. 33). Jeg tror at dette kan føre til at mange arbeidsplasser er preget av at arbeidsoppgavene aldri tar slutt. Når en har sendt den ene rapporten, eller vært i kontakt med den kunden, så er det alltid en ny ting som står for tur. Dette kan føre til at man aldri føler at «jobben er gjort», en er sjeldent ferdig med gjøremålene sine. Mestringsfølelsen og det å observere sitt ferdig produkt av arbeidet uteblir også, ettersom oppgavene aldri tar slutt, og produktet ofte er informasjon over internett.

Akselerasjonsformer

Rosa skylder på kapitalismen for akselerasjonen av samfunnet. Kapitalismen har gjort tid til en vare, og det å effektivisere hvordan man arbeider gjør at man får gjort mer på kortere tid. Dette kan være problematisk for mennesket, og Rosa peker på en fremmedgjøring som

individer i moderne tid skaper med seg selv når mulighetene er så utallige og enorme. På Marx sin tid var arbeideren undertrykt av kapitalistisk industri, og løsningen var at proletariatet skulle samle seg og styrte den kapitalistiske produksjonsmåten. I dag mener Rosa at individet skylder på seg selv. «Alle» har like muligheter, og mulighetene er utallige, så hvis du gjør det bra i arbeidslivet kan du takke deg selv, det samme kan du om du gjør det dårlig (Jacobsen, s. 36).

Arlie Russel Hochschild

En annen innflytelsesrik person som har bidratt om fremmedgjøring i sosiologien, er den amerikanske forfatteren Arlie Russel Hochschild. Hun har en spesiell interesse for å se på hvordan følelsene våre, og enkeltmenneskene bak alt snakket om fremmedgjøring har det. Hun bringer et friskt bidrag til debatten om fremmedgjøring ved å ta utgangspunkt i mikroperspektiver, i motsetning til for eksempel Marx som først og fremst studerer industrien ovenfra og ned. Hun er blant annet kjent for boken sin «The Managed Heart. Commercialization of Human Feeling» (1983). Denne boken tar for seg hvordan menneskers følelser blir begrenset, og hvordan å styre følelsene sine leder til «estrangement».

The Managed Heart

Som mange andre sosiologer tar også Hochschild utgangspunkt i Marx sin teori om fremmedgjøring. Mennesket under industrialismen var redusert til redskaper som nærmest slavet vekk halve døgnet i en fabrikk der både kårene og kompensasjonen var dårlig. Hochschild spør seg selv om mennesket som på den tiden var et fysisk verktøy for å utføre arbeid, finnes den dag i dag. Forskjellen mellom Hochschild og Marx her, er at hun legger mer vekt på følelsene til mennesket. Vil et menneske i et serviceyrke der hun må tilpasse seg situasjonen, oppleve noe av det samme som arbeideren gjorde når han måtte være et simpelt produksjonsmiddel? (Hochschild, 1983, s. 18-19)

Marx skildret fremmedgjøring gjennom fysisk arbeid som skjedde i fabrikker. Hochschild derimot ser på den fremvoksende serviceindustrien som er et kjennetegn av mer moderne tider. Her må deltakerne drive det hun kaller for «emotional labor». Emotional labor er det å regulere følelsene sine for å gjennomføre et arbeid. For eksempel må en person i serviceyrker smile mye. Da må en produsere smil selv om en gjerne er sur og lei, som en da må undertrykke for å sørge for at det som slipper ut som uttrykk er det som egner seg for jobben (Hochschild, 1983, s. 20). Emotional labor kan ha som følge at vi fremmedgjør oss selv fra deler av oss som vi må manipulere og kontrollere i arbeidssammenheng. Hochschild bruker flyvertinner for å illustrere dette. Når en får seg jobb som flyvertinne så er smilet en veldig

stor del av servicen en yter. Når du da får denne jobben som flyvertinne, så har du sagt fra deg rettigheten til å utøve dine oppriktige følelser i den tiden du er på jobb, ettersom det å være glad og smile er grunnbjelken i all god service (Hochschild, 1983, s. 20-21).

Det både en fabrikkarbeider fra Marx sin tid, og en flyvertinne i dag har til felles, er det at de begge må avkople deler av seg selv for å gjennomføre arbeidet sitt. Fabrikkarbeideren må gi fra seg kroppen og det fysiske arbeidet sitt, og flyvertinnen må si fra seg følelsene sine og det emosjonelle arbeidet (Hochschild, 1983, s. 26). Å drive emosjonelt arbeid har en pris som Hochschild påpeker. Når du har regulert følelsene dine over lengre tid, vil en ofte redusere evnen til å lytte til følelsene sine. En har lært gjennom arbeid å regulere de, så når noe utløser en følelse så kan du risikere at du automatisk døver ned hvor mye du velger å oppfatte denne følelsen. Man risikerer også og faktisk minske evne til å være i stand til å føle (Hochschild, 1983, s. 27-28. 68).

Det er også en forskjell mellom det å drive skuespill med følelser. En skuespiller vil simulere andre følelser enn hva personen egentlig har, for å skape kunst og fremstå som troverdig. Dette skiller seg fra fremmedgjøringen som finner sted i andre bransjer der en driver emosjonelt arbeid. I skuespill er det beundringsverdig og ønskelig å kunne manipulere uttrykket sitt ved hjelp av følelser og oppførsel. I en servicebedrift derimot, så vil emosjonelt arbeid være nødvendig for at man skal oppnå profitt for bedriften. Det er i det faktum at du frasier deg dine egne følelser og uttrykket for disse at du fremmedgjør dine egne følelser fra deg selv (Hochschild, 1983, s. 38-40).

Fremmedgjøring av følelser i dag

Hochschild som ser på fremmedgjøringen mot ens egne følelser er like aktuell den dag i dag. Riktig nok er det bare omtrent 40 år siden boken hennes kom ut, men mye har skjedd på de 40 årene. Det mest betydelige er nok som nevnt tidligere teknologiske fremskritt som internett, men også en videre utvikling av serviceyrker der menneskelige ressurser i form av følelser og uttrykk er viktige. Et annet kjennetegn ved nyere tider er at kunnskap i større grad har blitt en viktig vare i ulike industrier. Kunnskap og service kan sammenlignes i form av at de begge er

menneskelige kvaliteter, som er avhengig av at personer samhandler for å utveksle tjenester og bedrive arbeidet sitt.

Igjen så kommer Hartmut Rosa sin teori om akselerasjonssamfunnet til nytte. Som Hochschild tydelig får frem i boken sin så fremmedgjøres vi for våre egne følelser, ofte gjennom emosjonelt arbeid. I en verden som preges av konstante kvantesprang i utviklinger både teknologisk og sosialt, som Rosa argumenterer, så øker både krav og konkurranse for å stille sterkt i et raskt utviklende arbeidsliv (Jacobsen, s. 37). Dette tror jeg kan føre til at Hochschild sitt begrep om emosjonelt arbeid kan brukes ikke bare i serviceyrker som flyvertinne, men også i det daglige liv for mange. I verdenen Rosa beskriver der det er «alle mot alle» og akselerasjon samfunnet beveger seg så raskt som det gjør, så er man nødt til å tilpasse seg for å henge med, selv om dette ofte føles forhastet og uønsket. Da tror jeg mange undertrykker følelsene sine, og forteller seg selv at det er dette denne verden krever av enkeltpersoner i arbeidsmarkedet og samfunnet generelt nå for tiden. Dette blir en form for emosjonelt arbeid som konstant må bedrives av mennesker som prøver å holde følge med endringene som tilbyr lite ro og stabilitet.

Jeg tror også at det Marx argumenterer for når han snakker om at vi fremmedgjør oss selv fra vår egen art, blir relevant når konkurranse og endring rår så mye som den dag i dag.

Undertrykking av følelser gjør også at vi ikke klarer å relatere like godt til medmennesker, som igjen kan gjøre at vi føler oss ensomme og at vi ikke passer inn i samfunnet. Dette kan være sant på den ene siden, men hvis folk rundt oss føler det samme, så er ikke vi den som stikker ut, men alle føler at de selv stikker ut, som kan gjøre at vi fortsatt fremmedgjør oss selv fra vår egen art.

Oppsummering

Nå har vi sett på tre ulike, men alle sentrale bidrag i sosiologien om fremmedgjøring. Marx, som får mye av æren for å grunnlegge denne grenen av sosiologi (tross at Hegel var først), er grunnmuren for alle bidragene. Alle deler de en nokså lik forståelse om hva fremmedgjøring er, men velger å legge vekt på ulike ting ved fremmedgjøringen.

Marx er som kjent veldig opptatt av klasse og makt. Bidraget hans er det som sier mest om hvordan samfunnet, og da spesielt arbeidslivet med bedrifter og industri drar nytte av arbeiderne i et kapitalistisk system. Dette er en vinkel som er svært verdifull og som gjerne får litt liten plass i samfunnet i dag. Riktig nok så har vestlige land opparbeidet seg ordninger og tradisjoner som sikrer arbeidslivet for arbeidere på en helt annen måte enn tidligere. Selv om vi kanskje er tilfreds med hvordan arbeid er i dag, så må vi ikke glemme Marx sine tanker om makt og utnyttelse.

Som jeg nevnte innledningsvis så svarer hele 88% i en undersøkelse gjort av statistisk sentralbyrå at de er tilfredse med jobben sin. Har ting virkelig blitt så mye bedre? Eller har vi gjerne mistet litt av perspektivet vårt på kritisk tenkning når velferdsstaten svøper rundt oss med trygghet og ordninger? Regjerer det kanskje en konsensus om at vi har det så godt, så hvorfor skal vi klage? Personlig tenker jeg at naturligvis har ting blitt bedre. Det står ikke tolvåringer i fabrikker og skuffer kull inn i maskiner i Norge. Industrien og vilkårene for arbeid, og det å være ansatt har gjennomgått betraktelig endringer gjennom tiden. Dette betyr likevel ikke at man skal senke skuldrene, eller tro at alt er bra. Samtidig som industri og arbeid endrer seg, så endrer også menneskene og samfunnet seg.

I alle bidragene vi har sett på så er fremmedgjøring av arbeid noe som skaper distanse mellom selvet til et menneske, og de faktiske forholdene som arbeidsplassen byr på. Både industrien og selvet kan brukes som avhengige faktorer i det vi studerer fremmedgjøring og endring. Som Hochschild skildrer i det hun bruker flyvertinner som eksempel, så kan paralleller dras mellom industriarbeidere på Marx sin tid, og mer velstående mennesker som for eksempel flyvertinner fra dagens samfunn. Vi må ta i betraktning at mennesker endrer seg og, samfunnet går fremover og hvilke forventninger vi har til arbeid burde også være i endring.

Konklusjon

Selv om fortellingen om den unge gutten som skufler kull halve døgnet er ugjenkjennelig for oss nordmenn i dag, så er det rammene rundt vi må se på. Vi må oversette gamle virkeligheter til å passe situasjonen vi står i moderne tid. Leksene og lærdommen er den samme, selv om kårene og livskvaliteten er betraktelig høyere. Mennesket er på sett og vis et vesen som lever i nuet, veldig få av oss henter trøst i at for 100 år siden var arbeidskår betraktelig verre. Vi er opptatt av våre egne liv, og selv om det er viktig å huske på hvor langt vi har kommet over tid, så er også våre problemer viktige.

Alle sosiologene vi har sett på har viktige innspill på hva som gjør at mennesker føler seg fremmedgjort i arbeidet sitt. Teoriene og forskningen deres har sin relevans fortsatt, men situasjonen og casen vi må se har endret seg. Teknologiske endringer har med rakettfart ført oss ut av tidsalderen som Marx og Blauner skildret, og selv om teoriene er relevante, så hadde det vært gunstig med mer kontinuerlig forskning på fremmedgjøring av arbeid.

Hochschild sitt begrep om emosjonelt arbeid tror jeg er særs relevant. Teknologisk utvikling, sosialt press, konkurranse og generelt et veldig sammenkoplett samfunn, er alle faktorer som jeg tror innvirker på individer og gjør at mange føler seg ubetydelige og utilfreds med seg selv. Vi tvinges til å være en versjon av oss selv som er egnet for dagens utfordringer, og sjeldent opplever man at å være seg selv på en komfortabel plass i livet, holder for å møte forventinger fra utsiden.

Kilder

Aavitsland, V. Lid: Hannah Arendt i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 18. mars 2021 fra https://snl.no/Hannah_Arendt

Andersen, H. & Kaspersen, B., L. (2013). *Klassisk og Moderne Samfundsteori* (5 utgave). Danmark: Forfatterne og Hans Reizels Forlag.

Arendt, H. (1996). *Vita Activa: Det Virksomme Liv*. Oslo: Pax
<https://www.nb.no/items/f3a3c7d44394a445709ed5b687027b13?page=97&searchText=oaiid:%22oai.nb.bibsys.no:999524757404702202%22>

Blauner, R. (1964). *Alienation and Freedom: The Factory Worker and His Industry*, Chicago & London: The University of Chicago Press.

Dehle, E. (2019). *Fremmedgjøring eller fremskritt?*
<https://www.fagsnakk.no/samfunnsfagene/samfunn/fremmedgjoring-eller-fremskritt/>

Fjeld, A. Fremmedgjøring i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 19. april 2021 fra <https://snl.no/fremmedgj%C3%B8ring>

Grint, K. & Nixon, D. (2015). *The Sociology of Work* (4 utgave). UK & USA: Polity Press.

Harding, N. (2013). *On Being at Work: The Social Construction of the Employee*. ProQuest Ebook Central, Taylor and Francis Group; <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.uis.no/lib/uisbib/detail.action?docID=3061277>.

Hochschild, A, R. (2012). *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*, University of California Press, ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.uis.no/lib/uisbib/detail.action?docID=870020>.

Jacobsen, A. *Hartmut Rosas Akselerasjonsteori*. Filosofisk Supplement.
https://filosofisksupplement.no/wp-content/uploads/Kritisk-teori_Jacobsen.pdf

Jansson, I., Wagman, P. (2017). Hannah Arendt's Vita Activa: A valuable contribution to occupational science. *Journal of Occupational Science*. 24(3): 290-301
<https://doi.org/10.1080/14427591.2016.1277780>

Leopold, D. (2018). <https://plato.stanford.edu/entries/alienation/>

Marx, K. (1961). *Economic and Philosophic Manuscripts of 1844*. Moskva: Foreign Languages Pub. House.

Sociology Berkley. <https://sociology.berkeley.edu/robert-blauner-1956>

Statistisk sentralbyrå. (2020, 29. Juni). Arbeidsmiljø, levekårsundersøkelsen. Hentet fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/arbmiljo>